

ΗΘΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ ΤΩΝ ΡΟΜΑ ΤΟΥ ΔΡΟΣΕΡΟΥ

Επιμέλεια: Παπαμερή Ελένη και Σαλή Ογλού Ρεσμεγκιούλ

Ξάνθη, 2015

12-13/1 «Πρωτοχρονιά»

Οι Ρομά γιορτάζουν πολλές γιορτές με το Γρηγοριανό ημερολόγιο. Έτσι γιορτάζουν και την Πρωτοχρονιά. Αποβραδής φτιάχνουν φασολάδα να σιγοβράζει και αγοράζουν κρασί. Την μέρα της γιορτής πίνουν και χορεύουν, ενώ φτιάχνουν και μια πίτα στην οποία βάζουν ένα κέρμα, και όποιος τύχει το κέρμα θα είναι τυχερός για αυτή τη χρονιά.

6/5 «Εντερλέζι»

Το «Εντερλέζι», για τους Τσιγγάνους, είναι η γιορτή της Άνοιξης. Γιορτάζεται στις 6 Μαΐου, την ημέρα του Αγίου Γεωργίου, σύμφωνα με το παλαιό ημερολόγιο. Την ημέρα αυτή, κάθε νοικοκυριό σφάζει ένα πρόβατο, ως τάμα για την υγεία ενός παιδιού. Με το αίμα του πρόβατου σχηματίζουν μια μικρή βούλα στο μέτωπο του παιδιού που έγιανε.

Το Εντερλέζι των Τσιγγάνων στη Θράκη, ταυτίζεται με το Χιδερελέζ (Hiderellez), γιορτή των Μπεκτασήδων και Κιζιλμπάσηδων της Δυτικής Θράκης την ημέρα του Αγίου Γεωργίου. Το όνομα Χιδερελέζ παράγεται από τα ονόματα Χιζίρ (Hizir) που είναι κατά την αντίληψη των Μπεκτασήδων το όνομα του προφήτη που προστατεύει τις θάλασσες και Ελλέζ ή Ιλίας δηλαδή Ηλίας, τον οποίο θεωρούν προστάτη της ξηράς.

Οι Μπεκτασήδες λάτρευαν τον Προφήτη Ηλία, ίσως γιατί τα τάγματα αυτά είχαν την επίδραση της Παλαιάς Διαθήκης και της παράδοσης των λαών της Μέσης Ανατολής. Στους Μπεκτασήδες όμως της Μικράς Ασίας και ιδιαίτερα της Θράκης, ο Προφήτης Ηλίας συχνά ταυτίζεται με τον Αη-Γιώργη τον Καβαλάρη.

Στο Δροσερό για αυτή τη μέρα η οικογένεια αγοράζει ένα αρνί περίπου από μια βδομάδα πριν. Την προηγούμενη βραδιά από τη γιορτή το αρνάκι έρχεται στο

σπίτι της οικογένειας, γιατί σύμφωνα με το έθιμο πρέπει να κοιμηθεί μια βραδιά ζωντανό στο σπίτι.

Την επόμενη μέρα, το σφάζει ένας που ξέρει και του δίνουν χρήματα για αυτό ως «μπαξίσι». Αυτός το καθαρίζει και η μαμά και οι γυναίκες της οικογένειας το μαγειρεύουν ολόκληρο ψητό (δεν τεμαχίζεται, όπως στο Μπαλ-Παναίρ). Το αρνί αυτό γίνεται ως τάμα ετήσιο για κάποιο παιδί της οικογένειας. Στη γιορτή αυτή το παιδί φοράει καλά ή καινούρια ρούχα και όλοι του δίνουν ευχές για υγεία.

Το πρωί της προηγούμενης μέρας σε όλο τον οικισμό κορίτσια ανύπαντρα μαζεύουν λουλούδια και τα βάζουν μέσα σε ένα μπακιρένιο καζάνι με νερό. Μετά το γυρίζουν σε όλο τον οικισμό το καζάνι και κάθε μια κοπέλα ελεύθερη ή μη ρίχνει μέσα ένα αντικείμενο και το κρυφά από μέσα της το «ονοματίζει» (δηλαδή το συνδυάζει με κάποιο όνομα προσφιλούς προσώπου). Στη συνέχεια, το σκεπάζουν με ένα μαντήλι, συνήθως κόκκινο, και το καζάνι το κρύβουν στο σημείο από το οποίο

μάζεψαν τα λουλούδια, για να τα δουν τα αστέρια και να βγουν στη συνέχεια καλά μηνύματα.

Την άλλη μέρα, που είναι το «Έντερλέζι,» μετά το φαγητό, μαζεύονται όλα τα κορίτσια σε ένα συγκεκριμένο σημείο, π.χ. την πλατεία και κάθονται γύρω γύρω από το καζάνι. Μια κοπέλα βάζει το κεφάλι της πάνω από το καζάνι και το σκεπάζει με το μαντήλι και πιάνει ένα αντικείμενο, χωρίς να το φανερώσει. Ένα από τα τριγύρω κορίτσια λέει ένα στιχάκι για όποιο θέμα θέλει και στη συνέχεια αυτή που είναι κάτω από το μαντήλι βγάζει το αντικείμενο. Σε όποια ανήκει το αντικείμενο, το σχετικό στιχάκι κάτι της φανερώνει. Αυτό συνεχίζεται μέχρι να τελειώσουν όλα τα αντικείμενα μέσα στο καζάνι και στο τέλος με το νερό εκείνο βρέχονται και όποια καταβραχεί εκείνη τη χρονιά θα παντρευτεί.

28/8 «Μπάλ-Παναίρ» ή «Μπογκορότισα»

Οι γονείς τάζουν ένα παιδί που τους φαίνεται πιο ασθενικό ή αδύναμα. Για χάρη αυτού του παιδιού οι γονείς γιορτάζουν το «Μπάλ-Παναίρ». Στις 25-26/8 οι γονείς αγοράζουν ένα πρόβατο. Τη μέρα πριν τη γιορτή το πρόβατο πάει στο σπίτι τους, για να κοιμηθεί μια νύχτα στο σπίτι τους. Οι περισσότεροι τα ξημερώματα σφάζουν το πρόβατο και βάζουν στο μέτωπο του παιδιού λίγο αίμα.

Οι γονείς ήδη έχουν ενημερώσει φίλους και συγγενείς για να βοηθήσουν και να πάρουν μέρος στη γιορτή. Από κάποιες μέρες πριν έχουν ψωνίσει αυτά που χρειάζονται και από το πρωί, αφού σφάζουν και καθαρίζουν το πρόβατο, το κόβουν σε κομμάτια και το μαγειρεύουν σε μαγειρευτά φαγητά.

Μόλις τα φαγητά αυτά είναι έτοιμα, ο πατέρας φωνάζει φίλους, γείτονες και συγγενείς, κυρίως, άντρες και όλοι πίνουν και γλεντάνε και δίνουν ευχές για υγεία στο παιδί. Ταυτόχρονα, το παιδί για το οποίο γίνεται το «Μπαλ-Παναίρ» φοράει τα καλά του ρούχα και παίζει στην αυλή με τα άλλα παιδιά.

Αρραβώνας

Ένας συγγενής του υποψήφιου γαμπρού πάει και συζητάει αν δέχονται να έρθουν οι γονείς του «γαμπρού» να ζητήσουν για αρραβώνα τη «νύφη». Αν δεχτεί ο πατέρας της, στη συνέχεια πηγαίνουν οι γονείς του αγοριού στο σπίτι τους. Η κοπέλα όταν, πάνε τα υποψήφια πεθερικά, ψήνει καφέ και τους κερνάει και πάει στο δωμάτιο της. Οι γονείς μιλάνε και συμφωνούν για το «baba aku» (δηλαδή κάτι σαν αντίτιμο για τα χρήματα που ξόδεψε ο μπαμπάς της νύφης για να τη μεγαλώσει). Στη συνέχεια συμφωνούν για τα χρυσαφικά της νύφης και για την ημερομηνία του γάμου και τα σχετικά φαγητά και ποτά για το γάμο που πρέπει να δώσει ο γαμπρός. Ακόμη μιλούν και για το «ana karamasí», δηλαδή για τις δυο θείες από της μαμάς της νύφης του σόι που ο γαμπρός πρέπει να του αγοράσει από ένα ντύσιμο ή να τους δώσει ύφασμα για ρούχα. Αφού συμφωνήσουν για όλα αυτά, ορίζουν και τότε θα γίνει ο αρραβώνας. Κάποιοι κάνουν αρραβώνα με γλέντι και κάποιοι όχι. Η μαμά του γαμπρού παίρνει τη νύφη και πάνε για να της ψωνίσει τα σχετικά ρούχα και χρυσαφικά που συμφωνήθηκαν.

Την επόμενη μέρα ή τη μέρα που συμφωνήθηκε, οι συγγενείς του γαμπρού ετοιμάζονται και η μαμά του ετοιμάζει σοκολάτες, λουκούμια και σερμπέτι στο «κικιάι» (το σχετικό μπακίρι) και τα βάζουν σε καλαθάκια, όπως και σε καλάθι στολίζουν και αυτά που ψώνισαν για τη νύφη. Το σερμπέτι το σκεπάζουν με κόκκινο μαντήλι και όλα αυτά τα κουβαλάνε ανύπαντρες κοπέλες από το σόι του γαμπρού στο σπίτι της νύφης μαζί με όλο το σόι του γαμπρού.

Όταν φτάσουν εκεί, αφήνουν τα πράγματα στη μέση του σπιτιού ή της αυλής και κάθονται αφού βγάλουν τα παπούτσια τους στα δυο χαλιά που υπάρχουν ένα για το σόι της νύφης και ένα για το σόι του γαμπρού. Δυο ή τρεις φίλες της νύφης περιμένουν να καθίσει ο πατέρας του γαμπρού και παίρνουν και κρύβουν τα παπούτσια του.

Ταυτόχρονα βγαίνει ένας από το σόι της νύφης, συνήθως ο θείος της, και ένας από το σόι του γαμπρού και δίνοντας τα χέρια, μπροστά στο κόσμο συμφωνούν ξανά για αυτά που ήδη, έχουν προσυμφωνηθεί. Η συμφωνία γίνεται περιπαικτικά με πειράγματα τρεις φορές και την τρίτη φορά συμφωνούν και κλείνει η συμφωνία.

Τότε η πεθερά δίνει τα δώρα της στην νύφη και η νύφη αλλάζει ρούχα και φοράει αυτά που της πήραν και στη συνέχεια και η νύφη και ο γαμπρός φιλάνε τα χέρια των πεθερικών τους ξεκινώντας πρώτα ο γαμπρός και τους δίνουν χρήματα σαν μικρό δωράκι. Όταν ο κόσμος σηκώνεται να φύγει, ο πεθερός βλέπει ότι δεν έχει παπούτσια και τότε κάνει ένα παζάρεμα με τις φίλες της νύφης για να του δώσουν πίσω τα παπούτσια του. Μετά μια φίλη της νύφης ανοίγει τη μαντήλα από το σερμπέτι τη βάζει στη μέση της (είναι πια δικιά της) και μοιράζει το σερμπέτι και τα λουκούμια.

Ονοματοδοσία

Οι γυναίκες της οικογένειας γιορτάζουν τις πρώτες σαράντα μέρες από τη γέννηση του μικρού παιδιού. Σύμφωνα με την παράδοση, στο «σαράντισμα», οι γυναίκες της οικογένειας πλένουν το παιδί σε μια λεκάνη, στην οποία τοποθετούν 40 μικρές πέτρες, κέρματα και κοσμήματα. Οι πέτρες συμβολίζουν την υγεία και τη σταθερότητα, τα σιδερένια νομίσματα τη δύναμη, ενώ τα κοσμήματα συμβολίζουν τον πλούτο. Στη συνέχεια, στο νερό που πλένεται το παιδί οι γυναίκες της οικογένειας με κύριο καθοδηγητή τη γιαγιά, προσθέτουν 20 κουταλιές αλάτι, «για την υγεία του παιδιού». Η γιαγιά πρώτη εύχεται στο παιδί: «Να μεγαλώσεις με τους γονείς σου» («Τεμπάρος και ντεάσα και ταντέσα») και του λέει τρεις φορές στο αυτό το όνομά του.

Στη συνέχεια με το αλατισμένο νερό αγγίζει το μικρό παιδί πίσω από τα αυτιά του, στις πατούσες του, στη μικρή λακκούβα των χεριών του, ανάμεσα στα δάχτυλά του(τον αντίχειρα και το μεσαίο δάχτυλο) και στο στόμα του βάζουν μέλι για να έχει γλυκό στόμα και να μιλάει ωραία. Τέλος, η κάθε μία γυναίκα ξεχωριστά του δίνει ευχές για μακροζωία, πλούσια ζωή, και ευτυχία.

Γάμος

Πριν το γάμο με καρφιά και σκοινί και υφάσματα οι φίλες της νύφης κάνουν μια κατασκευή και κρεμάνε τα μαντήλια «γκιρέπι» και όλα τα άλλα λευκά είδη και το πάπλωμα που θα κρατήσουν την «αγνότητα» της νύφης.

Πρώτη μέρα

Ο καθένας από τους δυο στο σπίτι του, δυο ορχήστρες και οι γονείς με τα καλά τους στις 12 μ.μ. χορεύουν και μετά οι συγγενείς από το γαμπρό παίρνουν τη «χένα» και την πάνε στη νύφη, στολισμένη, σε ένα ταμί με κόκκινο μαντήλι, κεριά και λουλούδια. Η νύφη φοράει φούστα και μπλούζα από ύφασμα «nisanouk» και χορεύει στην πίστα που έχει γίνει στο σπίτι της.

Όταν φτάσει η «χένα», δυο γυναίκες που έχουν κάνει μόνο ένα γάμο, αναλαμβάνουν να βάψουν τη νύφη. Της βάφουν τα χέρια μέχρι το καρπό και τα πόδια μέχρι τον αστράγαλο με χένα πάνω στη πίστα και της κολλάνε χρήματα, θέλοντας να είναι πλούσια η ζωή της.

Ο γαμπρός στη συνέχεια την παίρνει αγκαλιά και την πηγαίνει στο δωμάτιο που είναι στολισμένη η προίκα «τσειζί» και εκεί θα κοιμηθεί μια μέρα με τις φίλες τις.

Δεύτερη μέρα

Από το μεσημέρι της δεύτερης μέρας η ορχήστρα στο σπίτι της νύφης συνεχίζει να παίζει και η νύφη πριν το γλέντι πηγαίνει και παίρνει την κολλητή της.

Τα δυο κορίτσια ανταλλάζουν δώρα από την προίκα τους μεταξύ τους και χορεύουν. Το γλέντι συνεχίζεται ως αργά το βράδυ.

Τρίτη μέρα

Ο γαμπρός το μεσημέρι, καλεί τους φίλους του και ξυρίζεται στην αυλή του με μουσική και φίλους. Στο σπίτι του γαμπρού ξεκινάει το γλέντι και στρώνουν τραπέζια και οι γυναίκες κάνουν πλάφι και πολλά άλλα φαγητά. Στις 2 με 3 το μεσημέρι ο γαμπρός με φίλους και συγγενείς πάνε να πάρουνε τη νύφη «αλάι», χορεύοντας και τραγουδώντας ή με στολισμένα αυτοκίνητα.

Όταν φτάσουν στο σπίτι της νύφης η μια οικογένεια ρίχνει στη άλλη ρύζι και καραμέλες για τα καλωσορίσματα και χορεύουν όλοι μαζί. Στη συνέχεια βγαίνει η νύφη που φοράει το νυφικό φουστάνι της, που της το πήρε η μαμά της έχοντας στη μέση της μια κόκκινη κορδέλα, που τη δένει στη μέση της ο μπαμπάς της. Η νύφη χορεύει με το σόι του γαμπρού και ξαναμπαίνει στο δωμάτιό της.

Στη συνέχεια χορεύει το σόι της νύφης και οι φίλες της φυλάνε την πόρτα του δωματίου που είναι η νύφη, για να την παζαρέψουν με τις νέες κοπέλες από το σόι του γαμπρού. Τελικά γίνεται το παζάρεμα δίνουν τα χρήματα και οι φίλες της ανοίγουν την πόρτα. Η κοπελα αποχαιρετάει την οικογένειά της και ο μπαμπάς της και σκεπάζει το πρόσωπο της με ένα κόκκινο μαντήλι, ενώ ο αδερφός της νύφης τη βγάζει και τη βάζει στο αυτοκίνητο του γαμπρού. Σε άλλα στολισμένα αυτοκίνητα από το σόι του γαμπρού φορτώνουν και την προίκα της νύφης. Η νύφη φεύγει από το σπίτι της και η μαμά της ρίχνει ένα ποτήρι νερό για να κυλίσει η νέα ζωή της ομαλά.

Η νύφη πάει στο σπίτι του γαμπρού εκεί ανοίγουν ένα δρόμο και η νύφη και ο γαμπρός περπατάνε σιγά σιγά ο ένας προς τον άλλο, αστειευόμενοι ποιος θα πατήσει το πόδι του άλλου. Η νύφη φιλάει το χέρι του γαμπρού και αυτός της δίνει ψωμί, για αφθονία, και αυτή το κρατάει κάτω από το χέρι της. Στη συνέχεια κρατάνε και οι δυο μαζί μια κανάτα νερό, που μέσα μπορεί να έχει λίγο ρύζι η χρυσαφικά και λεφτά, και τη σπάνε. Μετά το ζευγάρι χέρι χέρι προχωρούν προς το σπίτι του γαμπρού και η νύφη όταν φτάσει στην εξώπορτα, σπάζει το ψωμί και το ρίχνει μέσα στο σπίτι. Στη συνέχεια της δίνουν βούτυρο στο χέρι και το αλείφει στο τοίχο πάνω από την πόρτα του σπιτιού και μπαίνει στο σπίτι.

Το γλέντι συνεχίζεται και βάζουν τούρτες και οι συγγενείς τους δίνουν δώρα, χρήματα ή χρυσαφικά. Μέχρι τα ξημερώματα γίνεται το γλέντι και κάποια στιγμή γυναίκες από το σόι του γαμπρού ετοιμάζουν το πάπλωμα, πάνω στο οποίο θα συνευρεθεί το νέο ζευγάρι. Οι θείες αυτές φέρνουν τη νύφη μέσα και μετά και το γαμπρό. Μια γυναίκα από το σόι του γαμπρού και μια από το σόι της νύφης περιμένουν ανυπόμονα έξω από το δωμάτιο για να επιβεβαιωθεί η αγνότητα της νύφης. Μόλις γίνει αυτό, βγαίνει ο γαμπρός και οι γυναίκες αυτές βλέπουν το σεντόνι της νύφης και το παίρνουν, το στολίζουν σε ένα καλαθάκι και το σκεπάζουν με το κόκκινο μαντήλι της νύφης. Το δείχνουν στην πεθερά και μετά το δείχνουν στη μαμά της νύφης ή της στέλνουν κόκκινα λουλούδια.

Το επόμενο πρωί η νύφη βάζει το “nisanούκι” της με τα χρυσαφικά της και μια κόκκινη κορδέλα στα μαλλιά φιλάει τα χέρια των πεθερικών της και πάει στους γονείς της και φιλάει και τα δικά τους χέρια.

Ευχαριστούμε πολύ τις γυναίκες που παρακολούθησαν μαθήματα ελληνικής γλώσσας για τη πολύτιμη βοήθειά τους.